

سیزدهمین کنفرانس ملی شهرسازی، معماری، عمران و محیط زیست

جایگاه ارتباط بین سرمایه اجتماعی و اخلاق شهروندی از دیدگاه پدافند غیر عامل

(نمونه موردی: شهروندان شهر جهرم)

محمد حسین صلاح^۱، مصیب محمدی^۲

۱- دانشجوی دکتری شهرسازی، مدرس دانشگاه آزاد جهرم (نویسنده مسئول)

۲- کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری

-mohammadhoseinsalah@gmail.com

چکیده

پدافند غیر عامل به مجموعه اقدام های بنیادی و زیر بنایی در جهت دفاع ملی و برقراری امنیت اطلاق می شود که نیاز به جنگ افزار و تسلیحات نظامی ندارند. در این پژوهش سرمایه اجتماعی در ارتباط با اخلاق شهروندی در نظر گرفته شده و به دنبال بررسی جایگاه این ارتباط در پدافند غیر عامل می باشد. لذا به روش توصیفی - تحلیلی سرمایه اجتماعی در ارتباط با اخلاق شهروندی را یکی از ساز و کارهای مرتبط با پدافند غیر عامل شناختیم. شهروندان شهر جهرم در سنین ۲۰ - ۵۰ ساله نمونه موردی در این پژوهش می باشد. طبق یافته های آماری - تحلیلی سرمایه اجتماعی و پای بندی به قواعد اخلاق شهروندی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. هرچقدر که میزان سرمایه اجتماعی فرد افزایش یابد، میزان پایبندی به اخلاق و قواعد شهروندی نیز در او افزایش خواهد یافت. از یافته های این پژوهش جهت تقویت شاخص های سرمایه اجتماعی به منظور بهره گیری در پدافند غیر عامل جهت برقراری امنیت ملی پیشنهاد می گردد.

واژگان کلیدی: پدافند غیر عامل، سرمایه اجتماعی، اخلاق شهروندی، شهر جهرم.

سیزدهمین کنفرانس ملی شهرسازی، معماری، عمران و محیط زیست

۱- مقدمه

پدافند غیرعامل به عنوان مجموعه اقدام های غیر مسلحانه ای که موجب افزایش باز دارندگی، کاهش آسیب پذیری، تداوم فعالیت های ضروری، ارتقای پایداری ملی و تسهیل مدیریت بحران و در نهایت ایجاد امنیت ملی است (موحدی نیا، ۱۳۸۵، ۳۱) نقش و مأموریت پدافند غیرعامل پشتیبانی و حمایت از هدف های ملی است و استراتژی آن فایق آمدن بر بحران های احتمالی و ایجاد امنیت در تمامی عرصه های زمینی، دریایی، هوایی، فرهنگی و اجتماعی امروز و فردای ایران است (کفاش، ۱۳۸۸، ۲۶ - ۲۷). سرمایه اجتماعی دامنه کاربردی و پژوهشی گسترده ای دارد و از ملاحظات نظری، تاریخی و فلسفی در رشته های مختلف علوم اجتماعی تا ایجاد شاخص های مناسب برای شرایط مختلف، مشکلات حوزه های گوناگون رشد و توسعه سازمان ها، آموزش، سیاست گذاری، سازمان های دولتی و غیر دولتی، تصمیم گیری های جمعی، تامین اجتماعی و همچنین طیف وسیعی از شرایط تجربی را بررسی کند (تاج بخش، ۱۳۸۴، ۵۳۱) در این رابطه، سرمایه اجتماعی به عنوان یکی از مهم ترین منابع نهفته در ساختار اجتماعی در نظر گرفته شده است که با کنش های هدفمند قابل دسترسی یا گرد آوری است. بحث شهروندی و اخلاق شهروندی نیز یکی از موضوعات مهمی است که امروزه مورد توجه دانشمندان و برنامه ریزان شهری قرار گرفته است. در جهان معاصر شهروندی از جذابیت زیادی برخوردار است و اکثر نوشته ها در حوزه مسائل اجتماعی با تأکید زیاد بر این ایده آغاز می شوند. شهروندی در یک جامعه عاملی برای برابری پایگاه تمامی افراد به حساب می آید. تمامی افرادی که این پایگاه به آنها اعطا گردیده دارای حقوق و تعهدات (یا مسئولیت های) برابر هستند. تمامی افراد در مقابل حقوقی که دریافت می دارند باید به تعهداتی نیز پایبند باشند، زندگی اجتماعی نیازمند فهم مشترک از حقوق و تکالیف متقابل شهروندان است. در کنار هم بودن انسان ها و با هم بودنشان نیازمند فرهنگ و اخلاقی مطلوب و مقبول با رعایت حقوق یکدیگر است. عدم پایبندی به این اخلاقیات منجر به رواج نوعی بی نظمی، افزایش نرخ جرم و جنایت، عدم رعایت حقوق دیگران، انفعال و انزوا و... خواهد شد. بنابراین پایبندی به این اخلاقیات و مسئولیت ها از اهمیت بالایی برخوردار است. به نظر می رسد که در شهرهای کشور ما به علت بالا بودن سرعت شهری شدن مجالی برای شکل گیری ذهنیتهای مناسب یعنی «شهروندی» وجود نداشته است. با توجه به این مسائل ضرورت یافت که رابطه میان سرمایه اجتماعی و تعهد مدنی و شهروندی در میان شهروندان جامعه در پدافند غیر عامل مورد بررسی قرار گیرد تا علاوه بر شناسایی مسائل فوق، راه حل هایی عملی جهت کاهش مشکلات اخلاق شهروندی ارائه شده و زمینه برای مقابله با ناهنجاریهای اجتماعی ناشی از مشکلات اخلاقی شهروندان کارمندان فراهم گردد. در این رابطه، بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و اخلاق شهروندی را یکی از سازو کارهای مرتبط با پدافند غیر عامل شناختیم. شهروندان شهر جهرم به عنوان نمونه موردی در این پژوهش می باشند.

۲- مروری بر ادبیات تحقیق

۲-۱- پدافند غیر عامل

پدافند غیرعامل به مجموعه اقداماتی اطلاق می شود که مستلزم به کارگیری جنگ افزار خاصی نبوده و با اجرای آن می توان از وارد شدن خسارات مالی به تجهیزات و تأسیسات حیاتی و حساس نظامی و غیرنظامی و نیز تلفات انسانی جلوگیری نمود و یا میزان این خسارات و تلفات ناشی از حملات هوایی و موشکی دشمن را به حداقل ممکن کاهش داد (Movahedi Nia, 2007: 8) در بندهای ۲ و ۹ سیاست های کلی نظام در خصوص دفاع غیرعامل کشور، ابلاغی مقام معظم رهبری عبارت است از " رعایت

سیزدهمین کنفرانس ملی شهرسازی، معماری، عمران و محیط زیست

اصول و ضوابط پدافند غیرعامل از قبیل انتخاب عرصه ایمن، پراکنده سازی یا تجمیع حسب مورد، حساسیت زدایی، اختفاء، استتار، فریب دشمن و ایمن سازی نسبت به مراکز جمعیتی و حائز اهمیت به ویژه در طرح های آمایش سرزمینی و طرح های توسعه آینده کشور؛ ممانعت از ایجاد تأسیسات پرخطر در مراکز جمعیتی و بیرون بردن اینگونه تأسیسات از شهرها و پیش بینی تمهیدات ایمنی برای آن دسته از تأسیساتی که وجود آنها الزامی است و ممانعت از ایجاد مراکز جمعیتی در کنار تأسیسات پرخطر با تعیین حریم آنها (Eskandari, 2011: 5).

۲-۲ - سرمایه اجتماعی^۱

کلمن (۱۹۹۰) بر این عقیده است که سرمایه اجتماعی را باید با کارکردش تعریف کرد. کارکردی که به وسیله سرمایه اجتماعی مشخص می شود ارزش جنبه هایی از ساختار اجتماعی است که کنشگران به عنوان منابعی جهت تحقق اهداف و علائقشان از آنها استفاده می کنند (کلمن، ۱۳۸۶: ۴۶۵).

با توجه به تعریفی که از سرمایه اجتماعی می شود کارکرد و کاربرد خاصی هم برای آن می توان متصور شد. بدین معنا که سرمایه اجتماعی گاهی اوقات دارای فرد به شمار رفته و در آن صورت به شبکه های اجتماعی گسترده و منابع قابل دسترس برای فرد اطلاق می گردد، و در مواردی دیگر به کیفیت این روابط در قالب هنجارهای اعتماد و همیاری پرداخته شده، و سرمایه اجتماعی دارای جمع قلمداد می شود (توسلی و موسوی، ۱۳۸۴: ۲).

۳-۲ - اخلاق شهروندی

آنطور که چلبی بیان می دارد، اخلاق دارای دو بُعد کلی فرهنگی و اجتماعی است. در بُعد فرهنگی یا همان اخلاق نظری ما با مجموعه ای از قواعد و دستورات اخلاقی سر و کار داریم. اما در بُعد اجتماعی یا همان اخلاق عملی است که مسئله احساس تکلیف و مسئولیت نسبت به آن قواعد اخلاقی مطرح می گردد (چلبی: ۱۳۸۵).

اخلاق شهروندی را می توان مجموعه ای از ارزش ها، نگرش ها و قوانین مشترک بنیادی دانست که در بردارنده احساس تعلق، تعهد و احترام به میراث مشترک و همچنین تشخیص حقوق و تعهدات شهروندی می باشد. اخلاق شهروندی نه تنها اشاره به یادگیری زندگی جمعی دارد، بلکه شامل کسب ارزش ها، نگرش ها، مهارت ها و وفاداری به تعهدات شهروندی نیز می گردد (فاطمی نیا، ۱۳۸۶، ۳۹).

۴-۲ - ارتباط میان سرمایه اجتماعی و شهروندی

پاتنام در کار خود در مورد سرمایه اجتماعی بر آشتی دادن خواست های فردی (نفع شخصی) و جمعی تأکید دارد. به عقیده او شهروندی در یک جامعه مدنی اول از همه با مشارکت فعال در امور عمومی مشخص می شود. او می گوید که در یک جامعه مدنی و حوزه عمومی شهروندان چیزی را دنبال می کنند که توکویل آن را «نفع شخصی درست درک شده» می نامد؛ یعنی نفع شخصی که

¹.Social capital

2. Coleman

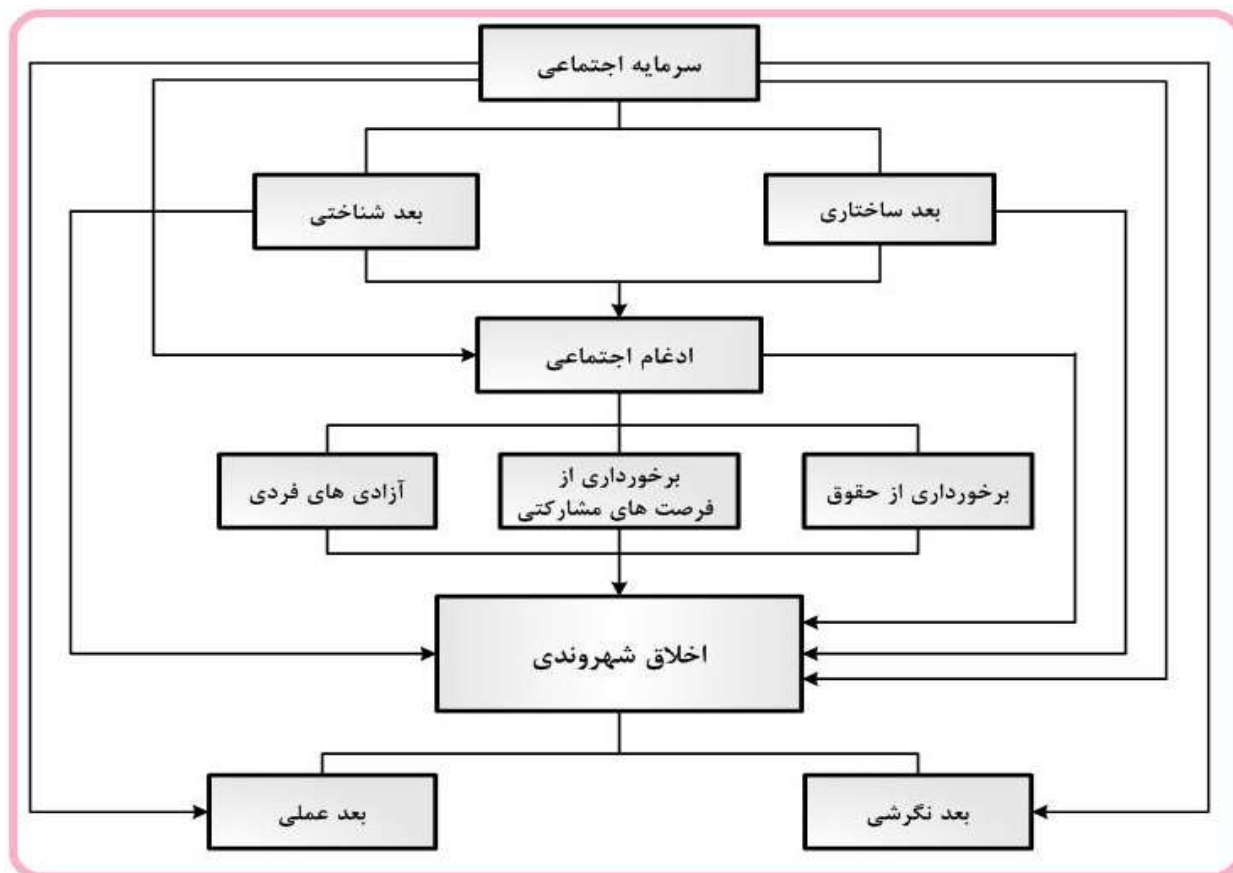
سیزدهمین کنفرانس ملی شهرسازی، معماری، عمران و محیط زیست

در متن نیازهای عمومی وسیع تر تعریف شده، نفع شخصی که «روشنفکرانه است» و نه کوتاه بینانه، نفع شخصی که بقایش به منافع دیگران بستگی دارد (ذکایی، ۱۳۸۵: ۱۱۹).

۳- فرضیات تحقیق

- میان سرمایه اجتماعی و میزان پایبندی به قواعد اخلاق شهروندی رابطه وجود دارد.
  - میان ادغام اجتماعی و میزان پایبندی به قواعد اخلاق شهروندی رابطه وجود دارد.
  - میان سرمایه اجتماعی و ادغام اجتماعی رابطه وجود دارد.
- ما در این پژوهش ادغام اجتماعی را به عنوان یک متغیر واسط میان سرمایه اجتماعی و اخلاق شهروندی در نظر می گیریم.

۴- مدل نظری مطالعه

سیزدهمین کنفرانس ملی شهرسازی، معماری، عمران و محیط زیست

۵- روش شناسی تحقیق

جمعیت آماری این تحقیق شهروندان شهر جهرم هستند. برای تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شد.

$$n = \frac{N \cdot Z^2 \cdot p \cdot q}{N \cdot d^2 + Z^2 \cdot p \cdot q}$$

در این فرمول N حجم جمعیت آماری، Z دقت احتمالی، d ضریب اطمینان، و p احتمال وجود صفت مورد مطالعه در جامعه و q احتمال عدم وجود صفت مورد مطالعه است.

با توجه به مطالب عنوان شده در این پژوهش ما $d=0.06$ ، $p=0.5$ ، $q=0.5$ ، و $t=1.96$ در نظر گرفتیم که پس از قرار دادن در فرمول مورد نظر حجم نمونه ۲۶۶ نفر اعلام شد که ما با توجه به خطاهایی که در پر کردن پرسشنامه حاصل می‌شود برای کسب اطمینان بیشتر اقدام به پر کردن ۳۰۰ پرسشنامه نموده ایم.

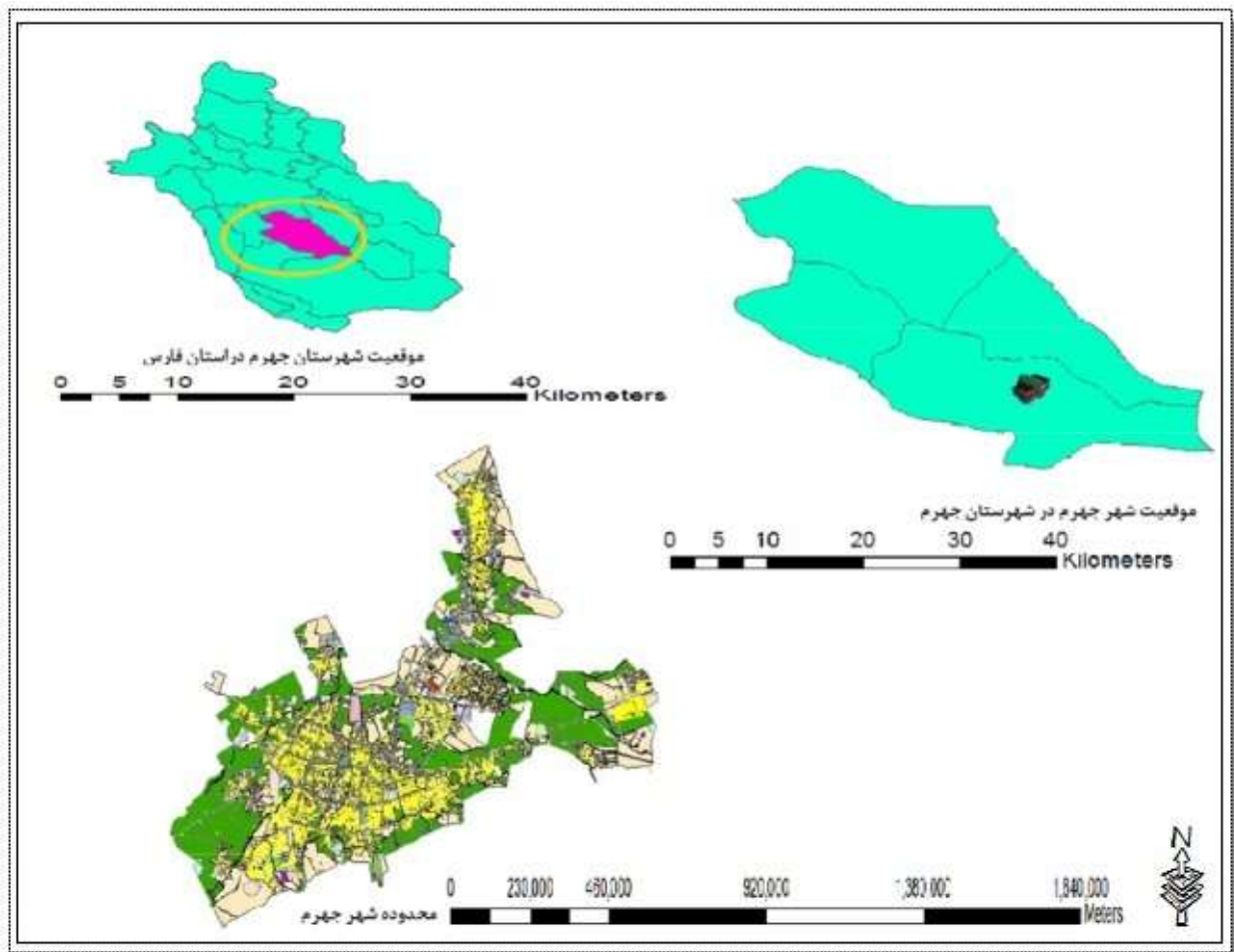
و لذا برای نمونه گیری در این کار ما از روش نمونه گیری خوشه‌ای مدد گرفتیم. بدین منظور ما شهروندان شهر جهرم را به صورت خوشه‌ای در نظر گرفته، و سپس از بین شهروندان به انتخاب گروه نمونه و از هر یک از شهروندان پاسخگویی که واجد شرایط بودند را انتخاب و پرسشنامه را بصورت تصادفی ساده بین آنها پخش نمودیم. ابزار گردآوری اطلاعات در این پژوهش پرسشنامه است که در آن برای سنجش متغیرهای مربوطه از سؤال‌های بسته و تعدادی نیز سؤال باز استفاده می‌گردد. با استفاده از نرم افزار **SPSS 13** مراحل پردازش و تحلیل داده‌ها انجام گرفته و با توجه به سطح سنجش هر متغیر برای تحلیل داده‌ها از روش‌های آماری مناسب در دو سطح توصیفی و استنباطی استفاده شد. در سطح توصیفی از توزیع فراوانی و در صد و در سطح استنباطی با توجه به ماهیت متغیرها و سطح سنجش آنها از ضریب همبستگی پیرسون، تحلیل واریانس و t -test بهره گرفته می‌شود. در انتهای کار نیز از تحلیل رگرسیون برای پیش بینی تغییرات متغیر وابسته استفاده می‌کنیم. برای تعیین میزان پایایی در این پژوهش از آماره آلفا بهره جستیم و نتایج زیر حاصل گردید با توجه به آلفاهای بدست آمده می‌توان عنوان نمود که ابزار مورد نظر از پایایی کافی و قابل قبول برخوردار است.

۶_ محدوده مورد مطالعه

شهر جهرم در فاصله ۲۱۹ کیلومتری در جنوب شهر شیراز در مختصات جغرافیایی ۲۸ درجه و ۲۹ دقیقه و ۱۵ ثانیه تا ۲۸ درجه و ۳۰ دقیقه و ۵۰ ثانیه عرض شمالی و ۵۳ درجه و ۳۲ دقیقه و ۴۵ ثانیه تا ۵۳ درجه و ۳۵ دقیقه و ۱۰ ثانیه طول شرقی قرار گرفته است (صلاح، ۱۳۹۱، ۵۳). مساحت داخل محدوده قانونی شهر جهرم ۲۵۹۶/۵ هکتار که با لحاظ اراضی روستاهای حیدر آباد، نظام آباد، اسلام آباد و تل ریگی با مساحت ۳۸۳/۲ هکتار، مساحت کلی شهر به ۲۹۸۰ هکتار می‌رسد. (طرح تفصیلی جهرم، ۱۳۸۶، ۳۹). از نظر موقعیت نسبی، شهر جهرم به عنوان مرکز شهرستان جهرم و در قسمت جنوبی این شهرستان قرار گرفته است. جهرم یکی از شهرستان‌های تابعه استان فارس و در نیمه جنوبی استان واقع شده است که شهرستان‌های شیراز در شمال، فسا در

سیزدهمین کنفرانس ملی شهرسازی، معماری، عمران و محیط زیست

شرق، فیروز آباد در غرب، لار در جنوب و داراب در جنوب شرقی این شهر را در بر گرفته اند. شهرستان جهرم شامل چهار بخش مرکزی، خفر، سیمکان، کردیان است. مرکز این شهرستان جهرم می باشد.

شکل (۱) موقعیت فضایی شهر جهرم در استان فارس و شهرستان جهرم

۷_ یافته ها

۷-۱- نتایج توصیفی

۷-۱-۱- وضعیت جنسی و سنی پاسخگویان

بررسی وضعیت پرسش شوندهگان به لحاظ جنسی نشان می دهد که ۵۹/۶ درصد از مردان و ۴۰/۴ درصد را زنان تشکیل می دهند و نیز به لحاظ سنی شهروندان از ۲۰ - ۵۰ ساله تقسیم شدند. بیشترین فراوانی (۳۹/۴ درصد) متعلق به گروه سنی ۵-۴۱ سال می باشد. بعد از آن گروه سنی ۳۱-۴۰ سال (با فراوانی ۳۷/۳ درصد) و در آخر گروه سنی ۲۰-۳۰ سال (با فراوانی ۲۳/۳ درصد) قرار دارند

سیزدهمین کنفرانس ملی شهرسازی، معماری، عمران و محیط زیست

۷-۱-۲- وضعیت تاهل و شغلی پاسخگویان : از کل پرسش شوندگان ۲۲۴ نفر، ۷۴/۶ در صد متاهل و ۷۶ نفر، یعنی ۲۵/۴ در صد مجرد بوده اند. بررسی وضعیت شغلی نشان می دهد، ۲۴ در صد دارای شغل اداری بوده و ۳۳ در صد نیز دارای شغل آزاد می باشند. بیکار با ۸در صد، محصلین و دانشجویان با ۲۲ در صد از رده های اشتغال را به خود اختصاص داده اند.

۷-۲- ارزیابی پاسخگویان از میزان شاخص ها

در این پژوهش ما متغیر سرمایه اجتماعی را به عنوان متغیر مستقل به کار برده ایم. این متغیر از دو بُعد شناختی و ساختاری تشکیل یافته است.

۷-۲-۱- بُعد شناختی سرمایه اجتماعی: ۱۸در صد خیلی کم، ۵۷/۶ درصد کم، ۲۰ در صد متوسط، ۲،۷ در صد زیاد، ۱/۷ در صد خیلی زیاد. بیش از نیمی از پاسخگویان در طبقات متوسط رو به پایین قرار داشته اند. و ۷۵/۶ درصد پاسخگویان در طبقات کم و خیلی کم بوده اند. بنابراین می توان اینطور بیان کرد که سطح سرمایه اجتماعی در حد پایینی بوده است.

۷-۲-۲- بُعد ساختاری سرمایه اجتماعی: این بُعد سرمایه اجتماعی از ترکیب تمامی متغیرهای فوق (پیوندها و روابط، اندازه شبکه، تنوع شبکه، کارکرد شبکه، مشارکت های اجتماعی) ساخته شده است. که در زیر به بررسی شاخص های پراکندگی و مرکزی و همچنین توزیع فراوانی و درصدی این بُعد خواهیم پرداخت.

۱۶۲ نفر (۵۴درصد) از پاسخگویان سرمایه اجتماعی ساختاریشان در سطح خیلی پایین قرار داشته و تنها ۱ نفر (۰،۴ درصد) سطح سرمایه اجتماعی ساختاریشان بالا بوده است. ۹۱،۳ درصد پاسخگویان بُعد ساختاری سرمایه اجتماعی شان کم و خیلی کم بوده است. در کل می توان نتیجه گرفت که سطح سرمایه اجتماعی در بُعد ساختاری در جامعه مورد مطالعه پایین و کم است.

۷-۲-۳- بُعد نگرشی اخلاق شهروندی

این بُعد از ترکیب شاخص هایی چون عام گرایی، تساهل و بردباری و سازگاری اجتماعی تشکیل یافته که در زیر به بررسی آن خواهیم پرداخت. ۶۸/۳ درصد پاسخگویان در بُعد نگرشی اخلاق شهروندی سطح خیلی کم و کم داشته اند. ۸۹/۶ از نیمی از پاسخگویان در طبقات متوسط رو به پایین قرار دارند. می توان اینطور نتیجه گرفت که بُعد نگرشی در جامعه مورد مطالعه سطح پایینی دارد.

۷-۲-۴- بُعد عملی اخلاق شهروندی : اخلاق شهروندی علاوه بر بُعد نگرشی دارای یک بُعد دیگر به نام بُعد عملی نیز می باشد. که از ترکیب دو شاخص درگیری های مدنی و پایبندی به قوانین ایجاد شده است. ۷۴/۳ درصد پاسخگویان در طبقات متوسط رو به پایین قرار دارند، بنابراین می توان بیان کرد که سطح بُعد عملی اخلاق شهروندی در جامعه مورد مطالعه در حد متوسط رو به پایین بوده است.

سیزدهمین کنفرانس ملی شهرسازی، معماری، عمران و محیط زیست

۷-۲-۵- اخلاق شهروندی: متغیر وابسته ما در این پژوهش اخلاق شهروندی است. این متغیر از دو بُعد عملی و نگرشی تشکیل

یافته که قبلاً به بررسی این دو بُعد پرداختیم. حال در اینجا خود متغیر اخلاق شهروندی را بررسی خواهیم کرد.

۸,۳ در صد خیلی کم، ۴۴,۷ درصد کم، ۲۰ در صد متوسط، ۱۲/۷ در صد زیاد، ۱/۷ در صد خیلی زیاد. ۸۵,۶ از پاسخگویان در طبقات متوسط رو به پایین قرار داشته‌اند. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که سطح پایبندی به قواعد اخلاق شهروندی در جامعه مورد مطالعه پایین بوده است.

۸- بررسی فرضیات تحقیق

جدول (۱) نتایج آزمون همبستگی پیرسون میان ابعاد سرمایه اجتماعی و ابعاد اخلاق شهروندی

سرمایه اجتماعی	شناختی	ساختاری	سرمایه اجتماعی اخلاق شهروندی
**۰,۲۵۷	۰,۰۲۷	*۰,۱۴۵	بُعد نگرشی
۰,۰۰۰	۰,۰۶۵	۰,۰۱۱	
۳۰۰	۳۰۰	۳۰۰	
**۰,۱۷۶	*-۰,۱۴۵	۰,۰۰۰	بُعد عملی
۰,۰۰۰	۰,۰۱۲	۰,۹۹۷	
۳۰۰	۳۰۰	۳۰۰	
**۰,۲۸۵	-۰,۰۵۵	*۰,۱۱۵	اخلاق شهروندی
۰,۰۰۰	۰,۳۷۱	۰,۰۴۵	
۳۰۰	۳۰۰	۳۰۰	

جدول فوق رابطه ابعاد سرمایه اجتماعی را با ابعاد اخلاق شهروندی نشان می‌دهد. همانطور که ملاحظه می‌گردد سرمایه اجتماعی با تمامی ابعاد و مؤلفه‌های اخلاق شهروندی نیز رابطه‌ای معنادار داشته است. بُعد سرمایه اجتماعی با بُعد نگرشی، بُعد عملی، اخلاق شهروندی ارتباط معناداری داشته است.

سیزدهمین کنفرانس ملی شهرسازی، معماری، عمران و محیط زیست

جدول (۲) نتایج آزمون همبستگی میان ابعاد ادغام اجتماعی و ابعاد اخلاق شهروندی

ادغام اجتماعی	آزادی در انتخاب- های فردی	برخورداری از فرصت‌های مشارکتی	برخورداری از حقوق و امکانات	ادغام اجتماعی اخلاق شهروندی
۰,۰۶۲	۰,۰۶۸	-۰,۰۶۶	۰,۱۰۴	بُعد نگرشی
۰,۲۹۶	۰,۱۹۱	۰,۲۴۴	۰,۰۶۸	
۳۰۰	۳۰۰	۳۰۰	۳۰۰	
**۰,۲۱۹	*۰,۱۱۸	**۰,۱۷۹	**۰,۱۸۱	بُعد عملی
۰,۰۰۰	۰,۰۴۶	۰,۰۰۱	۰,۰۰۰	
۳۰۰	۳۰۰	۳۰۰	۳۰۰	
**۰,۱۵۳	*۰,۱۱۵	۰,۰۳۳	**۰,۱۷۸	اخلاق شهروندی کل
۰,۰۰۵	۰,۰۴۴	۰,۵۴۷	۰,۰۰۸	
۳۰۰	۳۰۰	۳۰۰	۳۰۰	

جدول فوق رابطه میان ادغام اجتماعی و ابعاد آن را با اخلاق شهروندی و ابعادش نشان می‌دهد. همانطور که دیده می‌شود میان ادغام اجتماعی و اخلاق شهروندی رابطه معنادار وجود دارد، این رابطه نشان می‌دهد که هر چه افراد بیشتر در جریان‌های اصلی جامعه ادغام شوند بیشتر به قواعد اخلاق شهروندی پایبند خواهند بود. بنابراین این فرضیه نیز با سطح اطمینان ۹۹٪ تأیید می‌گردد. اما همانطور که دیده می‌شود ادغام اجتماعی تنها با بُعد عملی با تمامی ابعاد اخلاق شهروندی رابطه مثبت و معناداری داشته است و میان ادغام اجتماعی و بُعد نگرشی اخلاق شهروندی هیچگونه رابطه‌ای مشاهده نگردید

جدول (۳) نتایج آزمون همبستگی میان ابعاد سرمایه اجتماعی و ابعاد ادغام اجتماعی

سرمایه اجتماعی	شناختی	ساختاری	سرمایه اجتماعی ادغام اجتماعی
**۰,۳۲۹	**۰,۱۷۹	**۰,۳۰۵	میزان برخورداری از حقوق و امکانات
۰,۰۰۰	۰,۰۰۰	۰,۰۰۰	
۳۰۰	۳۰۰	۳۰۰	
*۰,۱۴۶	**۰,۰۳۵۸	۰,۰۲۵	میزان برخورداری از فرصت‌های مشارکتی
۰,۰۱۷	۰,۰۰۰	۰,۰۶۱۵	
۳۰۰	۳۰۰	۳۰۰	

سیزدهمین کنفرانس ملی شهرسازی، معماری، عمران و محیط زیست

**۰,۳۲۱	۰,۱۰۵	**۰,۳۲۴	میزان آزادی در انتخاب‌های فردی
۰,۰۰۰	۰,۰۶۰	۰,۰۰۰	
۳۰۰	۳۰۰	۳۰۰	
**۰,۳۹۷	**۰,۲۹۱	**۰,۳۴۱	ادغام اجتماعی
۰,۰۰۰	۰,۰۰۰	۰,۰۰۰	
۳۰۰	۳۰۰	۳۰۰	

جدول فوق رابطه میان سرمایه اجتماعی و ادغام اجتماعی را نشان می‌دهد. همانطور که ملاحظه می‌شود سرمایه اجتماعی و ادغام اجتماعی رابطه‌ای معنادار با یکدیگر داشته و این رابطه نسبتاً شدید است. این رابطه نشان می‌دهد که هر چه میزان سرمایه اجتماعی بیشتر گردد ادغام اجتماعی نیز بیشتر خواهد بود. بنابراین می‌توان گفت که این فرضیه نیز با سطح اطمینان ۹۹٪ تأیید می‌گردد.

۹- نتیجه گیری

در این پژوهش ارتباط بین سرمایه اجتماعی و اخلاق شهروندی از بعد پدافند غیر عامل مورد بررسی قرار گرفت. و مشخص گردید که بین این رابطه وجود دارد. نتایج نشان می‌دهد که میان سرمایه اجتماعی و پایبندی به قواعد اخلاق شهروندی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. به عبارت دیگر هرچقدر که میزان سرمایه اجتماعی فرد افزایش یابد میزان پایبندی به اخلاق و قواعد شهروندی نیز در او افزایش خواهد یافت.

در رابطه با ارتباط بین سرمایه اجتماعی و اخلاق شهروندی می‌توان بیان داشت که هرچقدر که افراد سرمایه اجتماعی بیشتر و بالاتری داشته باشند، این سرمایه اجتماعی در قالب هنجارهای عمل متقابل (بده‌بستان)، اعتماد و شبکه‌های ارتباطی باعث تقویت هویت جمعی و احساس تعلق به جمع و در نتیجه منجر به پایبندی و رعایت قواعد اخلاقی گردد. وجود این امر می‌تواند تقویت امنیت ملی منجر گردد و به عنوان پدافند غیر عامل در نظر گرفته شود.

سرمایه اجتماعی به دلیل ایجاد پیوند و تعهدات متقابل اجتماعی، ویژگی‌های شخصیتی و اخلاقی بهنجاری را تقویت می‌کند که هم در سطح فردی و هم در سطح اجتماعی دارای پیامد مثبت بوده و موجب فرهنگ و رفتار مدنی است و از شکل‌گیری رفتارهای ضد اجتماعی و نابهنجار هم جلوگیری می‌کند. وجود این ارتباط، مبین ضرورت بکارگیری اقدامات مرتبط با پدافند غیر عامل می‌باشد، بدین دلیل که اقدامات نظامی دولت در جهت ایجاد رفتار اخلاقی بین شهروندان، علاوه بر این که یک امر هزینه بر می‌باشد می‌تواند احساسات مردم را جریحه دار کرده و عدم اعتماد را افزایش دهد.

لذا پیشنهاد می‌گردد شرایطی فراهم شود که شهروندان بتوانند در فعالیت‌های اجتماعی مشارکت داشته باشند و همین حضور فعال منجر می‌گردد که آنها احساس تعلق بیشتری به جامعه داشته و هویت جمعی شان تقویت گردد و در نتیجه اخلاق شهروندی نیز در آنها تقویت شود. از جهتی دیگر سعی شود در سطح اجتماع و نهادهای اجتماعی حمایت‌های لازم را به جوانان داد. با این حمایت‌ها جوانان دیگر احساس طرد شدگی از اجتماع را نخواهند داشت.

سیزدهمین کنفرانس ملی شهرسازی، معماری، عمران و محیط زیست

امید است بتوان با استفاده از پتانسیل های اجتماعی موجود و برنامه ریزی ها و تصمیم گیری های منطقی و ملی به اهداف پدافند غیر عامل در جامعه دست یافت.

۱۰- منبع:

- ۱- تاجبخش، کیان، (1384) ، سرمایه اجتماعی، اعتماد، دموکراسی و توسعه، تهران، انتشارات شیرازه چاپ اول.
- ۲- توسلی، غلامعباس، مرضیه موسوی، ۱۳۸۴، «مفهوم سرمایه در نظریات کلاسیک و جدید با تأکید بر نظریه های سرمایه اجتماعی»، نامه علوم اجتماعی، شماره ۲۶.
- ۳- چلبی، مسعود، ۱۳۸۵، تحلیل اجتماعی در فضای کنش، تهران: نشر نی.
- ۴- صلاح، محمد حسین، ۱۳۹۱، "ارائه الگوی مناسب جهت مکان یابی پارک های درون شهری با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی (GIS) و مدل سلسله مراتبی (AHP)" نمونه موردی: شهر جهرم" ، استاد راهنما: دکتر سعید گیوه چی، دانشکده علوم اجتماعی و اقتصاد مرکز رضوان شهر صدوق یزد.
- ۵- طرح تفضیلی شهر جهرم، فروردین، (ویرایش اول)، جلد اول (وضع موجود)، مهندسان مشاور نقش محیط، وزارت کشور، استانداری فارس، شهرداری جهرم، ۱۳۸۵.
- ۶- کفاش حمید رضا، علوم تربیتی، رشد معلم، آبان 1388 ، شماره 243 ، صص ۲۶ - ۲۷.
- ۷- کلمن، جیمز، ۱۳۷۷، بنیادهای نظریه اجتماعی، ترجمه منوچهر صبوری، تهران: نشر نی.
- ۸- موحدی نیا، جعفر، 1386 ، اصول و مبانی پدافند غیرعامل، انتشارات دانشگاه صنعتی مالک اشتر، تهران.
- ۹- فاطمی نیا، سیاوش، ۱۳۸۶، «عوامل مؤثر بر تعهدات شهروندی : در بین شهروندان بالای ۱۸ سال شهر تهران»، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی.

- 10- Eskandari, Hamid (2011). Land use from the passive defense perspective, Tehran, Bostan Hamid Publication. [In persian]
- 11- Movahedinia, Jafar (2007). Principles and Foundations of passive defense, Tehran, Malek Ashtar University of Technology. [In persian]